

**Zoriana Hbur, Doctor of Science in Management, Professor,
Vice-Rector for Research**
*Chernihiv Institute of Information
Business and Law of the Higher Education Institution
«Yuri Buhay International University of Science and Technology»
Chernihiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-398-9-61>

ANALYSIS OF EXISTING MODELS OF STATE REGULATION TO STIMULATE AND CONTROL INVESTMENT

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ІНВЕСТИЦІЙ

Державне регулювання інвестицій спрямоване на створення сприятливих умов для інвесторів, а органи державної влади, уповноважені у сфері управління інвестиційною діяльністю, контролювати цей вид діяльності в країні. Необхідні умови для діяльності уповноважених осіб, законність та прозорість, чіткі процедури залучення інвестицій та наявність пільг для інвесторів, супровід діяльності інвесторів – усе це впливає на інвестиційну привабливість України. Ефективна система державного регулювання інвестиційної діяльності дасть змогу досягти поставлених цілей та взаємовигідних результатів для держави та інвесторів. В Україні діє низка законодавчих та нормативно-правових документів, які регулюють питання стимулювання та контролю інвестицій. Крім того, чинне інвестиційне законодавство охоплює практично всі правовідносини, що виникають у процесі інвестиційної діяльності, включаючи права та обов'язки інвесторів і держави, гарантії інвестиційної діяльності тощо.

Метою державного регулювання для стимулювання та контролю інвестицій є забезпечення балансу між попитом і пропозицією інвестиційних благ. Вона спрямована насамперед на коригування поведінки суб'єктів інвестиційних відносин і включає пряме державне управління інвестиціями, контроль за інвестиційною діяльністю та регулювання чинників, що впливають на інвестиції. Це створює модель регулювання інвестиційного сектору, в якій держава забезпечує те, що не може ринок. Використання світових напрацювань сприяє виробленню власної моделі національної інвестиційної політики, яка враховує всі види, форми і методи реалізації, а також враховує внутрішньо-економічні умови та чинники для досягнення максимального результату.

Поточні інструменти регулювання інвестицій в країні дуже обмежені. Кожен з них найбільш ефективний в певних ситуаціях і не завжди працює в певних умовах. Тому необхідно знати, які органи в яких ситуаціях працюють, а які неефективні. У цій ситуації цінним є розгляд особливостей державного регулювання інвестицій, який показав би існування моделі, яка поєднує декілька інструментів. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII [1] державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється для реалізації цілей і показників економічного і соціального розвитку України, державних і регіональних програм економічного розвитку, державного і місцевих бюджетів, зокрема економічної, науково-технічної та соціальної політики. Документом передбачено створення пільгових умов інвесторам, що проводитимуть інвестиційну діяльність насамперед у соціальній сфері, технічному та технологічному вдосконаленні виробництва, створенні нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадженні відкриттів і винаходів в агропромисловому комплексі, реалізації програми ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, виробництві будівельних матеріалів, у сферах освіти, культури, охорони пам'яток, охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я.

Напрями інвестиційної діяльності, за якими передбачено надання державної підтримки для реалізації інвестиційних проєктів, встановлюються на основі стратегічних чи програмних документів, що затверджені в установленому законодавством порядку. Зі свого боку, державна підтримка реалізації інвестиційних проєктів надається через:

- 1) спільне фінансування реалізації інвестиційних проєктів за рахунок коштів державного бюджету;
- 2) державні гарантії реалізації інвестиційних проєктів для забезпечення виконання кредитних зобов'язань суб'єктів господарювання, передбачених законодавством;
- 3) позику за рахунок коштів державного бюджету для реалізації інвестиційних проєктів;
- 4) повну або часткову компенсацію за рахунок коштів державного бюджету відсотків за кредитами суб'єктів господарювання для реалізації інвестиційних проєктів [1].

З 2020 року в Україні набув чинності Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні» № 1116-IX [2]. Цим документом передбачено державну підтримку українським та іноземним інвесторам із загальним обсягом інвестицій понад 20 млн євро. Крім того, документ передбачає чотири можливі форми державної підтримки: пріоритетне право на користування землею, що є у державній або комунальній власності; бюджетне

фінансування будівництва об'єктів допоміжної інфраструктури; податкові пільги; імпорт необхідного обладнання без сплати мита. Доцільно відзначити, що у серпні 2023 року прийнято зміни до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями в Україні» № 1116-IX, особливості яких висвітлені у законопроекті № 8138 [3]. Нові зміни спрямовані на вдосконалення чинного законодавства щодо надання державної підтримки великих інвестиційних проектів. Крім того, законодавчі нововведення передбачають нові види державної підтримки, а саме державну фінансову підтримку інженерно-транспортного сполучення та звільнення від компенсації втрат лісогосподарського виробництва для компаній, які реалізують великі інвестиційні проекти.

З метою забезпечення доступності механізмів державної підтримки для більшої кількості інвестиційних проектів у нинішній складній економічній ситуації додаються нові сектори, проекти для яких можуть отримати державне фінансування, зокрема ті, які спрямовані на виробництво біогазу, біометану, електронних комунікацій. Новими законодавчими змінами передбачено зменшення мінімальної суми інвестицій до 12 млн євро, при цьому до 30% запланованої суми інвестицій проекту можна інвестувати протягом 18 місяців до підписання інвестиційного проекту. Витрати, пов'язані з цим новим видом державної підтримки, включаються до обсягу державної підтримки інвестора, який не може перевищувати 30% суми інвестицій. Згідно з нещодавно внесеними змінами, максимальний розмір державної підтримки залишається незмінним, якщо сума інвестицій перевищує суму, визначену інвестиційним договором. Проте, якщо сума інвестиції нижча від узгодженої в договорі суми, верхня межа надання державної допомоги скорочується пропорційно. Крім змістовних змін, законодавчі нововведення мають на меті спростити процес звернення за державною допомогою. Зокрема, законопроектом передбачено, що за наявності недоліків у техніко-економічній обґрунтованості проекту претенденти на державну допомогу можуть їх усунути протягом 15 днів, однак у чинній редакції Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями в Україні» № 1116-IX [2] заявникам така можливість не надається.

Важливу роль у розвитку інвестиційних процесів відіграють економічні стимули, які формуються та використовуються шляхом реалізації державної інвестиційної політики. Існує об'єктивна потреба у створенні інституцій, які можуть сприяти підвищенню інвестиційної привабливості української економіки та стимулювати інвестиційну активність компаній на національному рівні. Створення сприятливого інвестиційного середовища, відновлення довіри іноземних інвесторів,

стимулювання інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, сприяння розвитку як базового напрямку для початку процесу сталого економічного зростання є актуальними завданнями у формуванні політики сприяння інвестиційному процесу в Україні.

Література:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#doc_info
2. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями: Закон України від 09.08.2023 № 3311-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3311info>